

CAIETELE SAGA

LUMINA ȘI IUBIREA ÎN PSALMII PREOTULUI-POET DUMITRU ICHIM ȘI ÎN CEI ARGHEZIENI

Personalitate de prim rang în cultura românească actuală, pe care o promovează în spațiul canadian, unde locuiește din 1974 cu familia, preotul Dumitru Ichim, având un doctorat în Teologie dogmatică, a publicat atât în țară, cât și peste hotare, versuri și proză, devenind un nume de referință. Preot paroh la biserica „Sfântul Ioan Botezatorul” din Kitchener, Ontario din 1978, Dumitru Ichim a debutat editorial cu volumul de poezii De unde începe omul, editura „Litera” București 1970 și a continuat cu poezie de tip haiku și tanka, gen de poezie scurtă japoneză, care i-a adus un succes imens. În țară a publicat la revistele: „Luceafărul”, „Tribuna”, „Gazeta literară”, „Curierul românesc”, iar în străinătate la revistele: „Cuvântul românesc”, „Luceafărul românesc”, „Lumină lină”.

A publicat volumele de proză: Planeta Ichtys-1974, Vinerea Mare-1975, Sub umbra Sfînxului, în colaborare cu Petru Răzuș-1978, Urmele (poeme haiku)-1977, Constantin Brâncoveanu (poem istoric)-1981, Melcul-1981, Agape-1982, împreună cu Nicolae Novac și soția sa, Florica Batu Ichim. Critici consacrați i-au apreciat talentul creator, maturitatea scrisului, cultura și sensibilitatea sa. Părintele mitropolit Bartolomeu Anania, care a fost și scriitor, spune că „arta lui se maturiza de timpuriu și mai rămăsese perspectiva consacării prin litera tipărită”. Fiica părintelui Dumitru Stăniloae, doamna Lidia Stăniloae-Ionescu își amintește de anii de studenție ai preotului-poet Dumitru Ichim: „studentul Ichim frecventa cinaclurile literare ale Bucureștiului, împreună cu viitoarea sa soție, Florica Batu și toata lumea era de acord în a spune că ambii se distingeau printr-un dar deosebit al cuvântului scris”.

Există în poezia sa mai recentă unele poeme intitulate Psalmi, care au apărut la editura „eCreator” Baia Mare 2018. Ca formă, ele sunt sonete de tip shakespearian, amintindu-ne cumva de Vasile Voiculescu, cu Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară. Fondul, conținutul lor, plecând de la Psalmii davidieni, binecunoscuți părintelui poet din textele biblice, ne poartă cu gândul la celălalt mare poet al nostru, Tudor Arghezi și Psalmii săi.

La o primă abordare, psalmii părintelui Dumitru Ichim par o poezie închisă, ermetică, cifrată. Rămâne în minte o muzicalitate specifică, nemaîntalnită până la dansul, iar aceasta te face să mai citești o dată și încă o dată poemul, până când din urzeala-i deasă, încep să transpară

motive poetice și teme biblice, cuvinte și înțelesuri noi.

Suntem în fața plurivalenței și ambivalenței textului poetic. Poezia este prin excelență textul literar în care cuvintele generează imagini noi, multiple, pornind de la un centru, de la un motiv sau temă dată ce rasfrânge în jur lumina lor, asemenea unor raze de soare. Tema iubirii și a luminii este o constantă a psalmilor părintelui Dumitru Ichim. Iubirea îmbracă atât forma poeziei clasice, în care cei doi îndragostiți străbat timpurile și lumea, înfrângând opreliștile, cât și forma unei poezii mai subtile, în care personaje biblice ne invită la meditație și transfigurare. Sonetul, ca poezie cu formă fixă, are o eleganță aparte și solicită un plus de concentrare, de unde frumusețea sa, locul său de regină a poeziei. Unele dintre sonetele părintelui Ichim, au titluri hazlii, sunt ușor umoristice, dar numai aparent: Psalm în doi și-o soacră-n plus; Psalm cu cârlionți de aur; Psalm cules din spini de cactus. Alți psalmi se referă la teme biblice: Psalm cu pilda carcasei; Psalm la ușa foișorului, Psalmul Apokastazei; Psalm dintr-un ciob de psalm.

O altă temă este aceea a condiției poetului, a destinului său: Psalmul crescătorului de stele; Psalmul la modul gramatical al iubindului. Peste toate domină însă iubirea, cuvânt magic ce guvernează universul, transcris de poet cu majusculă. Iubirea este de esență divină, iubirea dintre bărbat și femeie este cheia vieții și sursă de lumină. Aproape toate sonetele fac referire mai mult sau mai puțin voalat la acest sentiment nobil, rafinat, uneori pătimaș, care este dragostea. Câteva sonete se detașează chiar prin titlu: Psalmul iubirii nebune; Psalm din păgâna humă; Psalm cu Rumi în grădină; Psalm de închipuire a

trandafirului. Pornind de la versetele biblice din Facerea (I,3): „Și a zis Dumnezeu să fie lumină ! și a fost lumină” și Ioan(XIII,34) „Vă dau poruncă nouă, ca unul pe altul să vă iubiți. După cum eu v-am iubit pe voi, așa și voi unul pe altul să vă iubiți”, poetul Dumitru Ichim, reluând tema iubirii și a luminii în Psalm în doi și-o soacră-n plus, adresează Iubirii întrebări, fără a aștepta răspunsuri. Ea este asemenea unei năluci care se înalță până la cer, trecând peste barierele silogismelor și ale matematicii, peste ecuațiile ce se pretind deținătoarele secretelor universului. Sonetul este construit antitetic, pe opoziția gândire logică/iubire, sentiment. Antiteza nu este o simplă figură de stil, ci un mod de concepție și construcție, de unde rafinamentul poemului și frumusețea sa.

Poetul pune în opoziție „vocala”, adică poezia, „duhul” ei „de aur”, calitatea sa, puritatea sa, „zvонul din lumina” cu „ecuații”, „kilul și calupul”, mintea:

*„Dar sceptrul îl vrea mintea, că-algebrei e despină,
Că totul se măsoară cu kilul și calupul,
C-ar prinde-n ecuații chiar zvонul din lumină,
Mașinarii de glande isprăvnicindu-mi trupul.”*

Poetul Dumitru Ichim este un inovator în materie de limbă și vocabular, el creează cuvinte noi: „ despină”, „ ispravnicind”, „luminandă”. Acest „zvон din lumină” se unește cu „alchimii de cântec”, intrucât lumina de esență divină devine cântec, caleidoscop de melodii, mozaic pentru icoana cea nefăcută de mâna omenească. Dragostea este „un număr”, iar nu „stupar de constelații”. Poetul achiesează la ideea

numărului de aur din Renaștere, esența perfectiunii. Poetul se adresează iubirii:

„Eu una știu, iubire, când păru-l lași pe umăr,

Chiar Dumnezeu fereastra deschide și privește.”

Un proverb popular românesc spune: „Ce-i frumos și lui Dumnezeu îi place.”

Într-un psalm arghezian intitulat Sunt vinovat că am râvnit, Arghezi conturează un portret feminin, amintindu-ne parcă de picturile lui Paul Gauguin, cu femeile din Tahiti:

„Iar când plecam, călare cu trofee,

Furasem și câte-o femeie

Cu părul de tutun,

(...) cu ochii de lăstun.”

Intr-un alt poem, Mâhniri, Arghezi pare a-i răspunde:

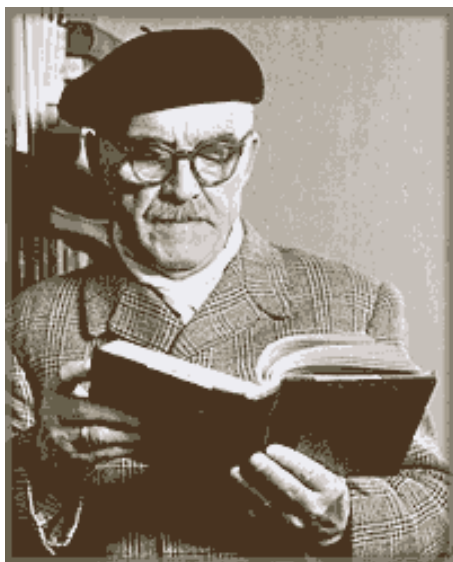
„Si Dumnezeu ce vede toate,

In zori la cinci și jumătate,

Pândind să iasă prin perdea,

O a văzut din cer pe ea.”

T Arghezi

Iubirea este pictura unei nunți tradiționale, cu lacra de zestre adusă de mireasă ca ofrandă. Poetul închină iubirii un adevărat imn, în cele două versuri finale, care sunt și concluzia sonetului. Iubirea învinge totul, inclusiv rațiunea, mintea, care se opune și este ca o „soacră, poamă acră”, cum se spune în folclor:

„L-atâta bucurie, ce n-o poți strânge-n lacră,

De-i nuntă, ce contează că mintea-ți va fi soacră?”

In Psalm cu Rumi în grădină, serenada cu cuvinte ambigue este cântată de însuși poetul iubirii nemuritoare, Omar Khayyam, lângă un ulcior cu vin, spre eterna amintire a faptului că și noi oamenii, tot din pământ suntem făcuți, ca și ulciorul. Poetul continuă pledoaria sa pentru iubire și pentru îndrăgostiți, pentru trăirea clipei ca sumă a trecutului, prezentului și viitorului, pentru iubirea care topește inclusiv iadul, muștrând încă o dată rațiunea, ...cugetul rău și acru” :
„Iubești ? Ce mai contează trecutul, viitorul ! Nu-n toate e prezentul_ ce-ai fost, vei fi Iubirii ?

Precum e veșnicia chip al dumnezeirii, Subțire duh ce-ntrupă, unul din altul, dorul. Când până-n cer sunt cântec, taci, cuget rău și acru:

Iubesc, chiar însuși iadul îl văd frumos și sacru !”

Poetul ne oferă o primă și ingenuă icoană a dumnezeirii în versul :

„Precum e veșnicia chip al dumnezeirii”. Sintagma „subțire duh” ne trimite cu gândul la cealaltă persoană a Sfântei Treimi.

Arghezi în Psalm – Ruga mea e fără cuvinte, vorbește și el de veșnicia dumnezeirii, la care se raportează:

*„Ruga mea e fără cuvinte,
Si cântul, Doamne, mi-e fără glas,
Nu-ți cer nimic. Nimic ți-aduc aminte,
Din veșnicia ta nu sunt măcar un ceas.”*

Cât despre păcatul care are drept plată iadul, Arghezi este ironic la adresa jalnicei sale făpturi, incapabile de a-i mulțumi Creatorului pentru ce i-a dat:

*„Vreau să pier in beznă și in putregai,
Nencercat de slavă, crâncen și scârbit.
Și să nu se știe că mă dezmierdai
Și că-n mine însumi tu vei fi trăit.”*

Continuând cu Psalm de închipuire a trandafirului, poetul Dumitru Ichim trece de la un aparent elogiu adresat Iubirii, prin binecunoscutul simbol al trandafirului, la o poezie cu temă religioasă, în care trandafirul este subiectul unei profeții despre o iubire jefelnică, „zdrobită ca un strugur.”. Este iubirea Celui ce s-a întrupat, a murit purtând pe cap o coroană cu țepi, dar a înviat pentru noi toți, pentru a ne ierta și a ne arăta un model.

Iubirea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Tatăl, care a luat trup de om, născut de prea Sfânta Fecioara Maria, anunțată de arhanghelul Gavriil că, ceea ce s-a zămislit în pântecul ei este de la Duhul Sfânt (Buna Vestire):

*„Cum mama dibuiește mireasma care
doare, Că ea-i dumnezeirii cu lutul
născătoare, Ființei dând din lacrimi
sămânța de văpaie”.*

Poetul creează un adverb de mod, „petalic”, de la un substantiv, ceea ce conferă un înțeles cu totul aparte sintagmei „zboară petalic în aripă”. Aripa este ca o petală de floare, zborul este „rotund vârtej

Luminii”. Această emanație a luminii face referire atât la Schimbarea la față a Mântuitorului, cât și la însași taina Învierii, când El nu a putut fi recunoscut și a fost confundat cu grădinarul:

*„Lărgindu-mi țintirimul cu spinii și
hotarul, N-a fost normal, Iubirii, să cred
că-i Grădinarul ?”*

În Psalmul polenului de cenușă, poetul face o comparație între curcubeul răsărit după ploaie, în metafora „se bea sfios din moarte” și „polenul de cenușă” care „dă focului ființa”, pentru a sublinia ideea regenerării vieții din moarte.

Patima Mântuitorului, jertfa Sa pe cruce și apoi Învierea au arătat omenirii că iubirea Sa pentru oameni a învins timpul, vremelnicia. Asemenea este și dragostea Tatălui Creator, despre care ni se spune că „atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât a dat pe Fiul Său Unul Născut, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.” (Ioan, III,16).

Iubirea este eternă, ea învinge temporalitatea, spațialitatea:

*„Iubirea nu-i speranței și nici credinței
roaba.*

*Ce-i veșnic totdeauna a răs de tot ce timp e.
Cum și-ar purta coroana, din scris de spin
și ghimpe ?*

*Crezi roua, plânsul nopții, că-i ochiului
degeaba ?”*

În Psalmul pariului pe nemurire, tema iubirii universale implică cel puțin două tipuri de lectură: aceea a iubirii dintre un bărbat și o femeie, incluzând subtema fericirii, dar și a nefericirii, a „pelinului”, și iubirea mult mai discretă, aceea christică, ce amintește de Sfânta Euharistie:

„Bea vinului pariul ce-ai pus pe nemurire,

C-ai câștigat toți spinii coroanei de Iubire !”

Ca o replică personală la Cântarea Cântărilor din Vechiul Testament, dar și ca un joc de cuvinte ce îndemnă la o altă cheie de lectură, poetul spune:

„N-au fost luminătorii, ci a luminat sărutul Cântărilor cântarea îngemănând-o-n zodii.”

Cântarea Cântărilor, considerată de unii exegeți drept un poem de dragoste ce nu are a cauta între cărțile Bibliei, a primit interpretarea cea mai frumoasă și adevărată, anume dragostea dintre Hristos –Mirele și Biserica- Mireasa, tema fundamentală.

Psalm dintr-un ciob de psalm revine la tema Creatorului–Olar și a creației sau a creaturii, printr-un paralelism între ceea ce creează olarul „cești, idoli, porțelanuri” și ceea ce Dumnezeu-Olarul-Creatorul a făcut din lut, adică pe om, căruia i-a dat apoi „suflare de viață”: *„Atunci luand Domnul Dumnezeu țărână din pământ a facut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață si s-a facut omul ființa vie”*. (Facerea, II, 7).

Iată versurile poetului Dumitru Ichim:

*„Cești, idoli, porțelanuri, nu voi ca să te mustru,
Măcar un spin de viață, un freamat pus pe chiclă,
Din zeci de oglinzi, fațarnic, când te răsfață lustru,
La cină, chiar și pâinea e meșterită-n sticlă.”*

Maestru al cuvintelor și al îmbinărilor acestora, precum: „spin de viață”, „chiclă”, „lustru”, poetul Dumitru Ichim, el însuși un „culegător de stele din stih de atlantidă” ne dezvaluie în finalul poemului că este vorba de Cina cea de Taină, unde Mântuitorul

institueie taina Sfântei Euharistii pentru totdeauna. Întrebarea retorică asupra răstignirii Mântuitorului insistă pe ideea de neputință a umanității de a gândi și de a face binele:

„Mă-mbată nebunia și-n patimă viesparul:

De ce n-au spart ulciorul și-au răstignit Olarul ?”

Arghezi vorbește și el despre cină in psalmul Ruga mea e fără cuvinte:

*„Gatită masa pentru cină
Rămâne pusă de la prânz.*

*Sunt, Doamne, prejmuț ca o grădină,
În care paște-un mânz. “*

Ambii poeți sunt obsedați de lumină; la Arghezi aceasta se rasfrânge pe obiecte, recompunându-le, dându-le o nouă viață, un sens nou:

*„Tare sunt singur, Doamne și pieziș !
Copac pribeag uitat in câmpie,
Cu fruct amar și cu frunziș
Țepos și aspru-n îndirjire vie.
(...)*

*Nalt candelabru, strajă de hotare,
Stelele vin și se aprind pe rând
In ramurile-ntinse pe altare.”*

La părintele Ichim, lumina este iubire și cantec, transfigurare mistică, icoană bizantină:

*„Se lumineaza lemnul sub daltă și gealăuri.
Așa-mi mustra Teslarul întregul trup nemernic.*

*De slab te lași Iubirii, atunci îi ești puternic.
Au fluierul dă cântec din cioturi, sau din găuri ?*

(...)

Sărutul din lumină se-nfruptă, nu din gânduri.

Iubirii, tâlc de flutur, din oglindiri cunoaște-i !

*Altfel, ce toarce gândul, e doar mătasea
broaștei !”*

(Psalm de luminare a lemnului)

La Arghezi, lutul se impletește cu visul și cântecul; ideea de dumnezeire este pusă pe seama neputinței sfinților de a-și imagina transcendentalul, în timp ce el, poetul, cade la picioarele Mântuitorului din icoană, sărutându-i-le cu lacrimi ca o „boabă de mărgea”:

„Doamne, izvorul meu și cântecele mele !

Nădejdea mea și truda mea !

Din ale cărui miezuri vii de stele

Cerc să-mi îngheț o boabă de mărgea.

(...)

Ești ca un gând, și ești și nici nu ești,

Între puțință și-ntre amintire.”

(Pentru că n-a putut să te-nțeleagă)

Câteva sonete și anume: Psalm cules din spini de cactus, Psalmul Apokastazei, Psalmul la modul gramatical al iubindului și Psalm din păgâna humă au ca temă eternitatea iubirii. Poetul creează imagini plastice și auditive, într-un simbolism rimbaldian uneori, iar alteleori utilizează expresii proprii, umblând la gramatică și vocabular, reînnoindu-le ca și cum ar zidi un templu, un templu al cuvintelor și

necuvintelor. Iată de exemplu, dativul etic, una din construcțiile sale preferate:

„cui oare mi-a-nflorit cireșul ?”

(Psalmul Apokastazei). Gerunziul devine substantiv: iubindul:

*„Schimbând infinitivul, cu-alt
infinit_iubindul”*

(Psalmul la modul gramatical al iubindului)

Unele verbe sunt folosite fără prefixele obișnuite sau desinențele specifice de persoană: „se-oglindește” în loc de „se oglindește”; „floresc” în loc de „înfloresc”, în sintagma „floresc colindul”. Efectul poetic este inimaginabil, rimele curg, traducând o atmosferă țesută exclusiv din lumină și cântec; este vibrație pură, flacăra divină:

„Flămând cântec din cântec” (Psalmul Apokastazei) „Junghierea din lumină, când perla se razbună ?” (Psalmul la modul gramatical al iubindului).

Trăirea paroxistică a acestui înalțător sentiment de iubire lăsat umanității de Cel care a creat-o îl conduce pe poet la recunoașterea faptului că „*totul e iubire*”:

„Iar Fiul tau Olarul, i-a fost luat ca fire,

Cu os de axiomă_ că totul e Iubire !”

(Psalmul Apokastazei)

Psalm din păgâna humă aminteste deopotrivă de celebra pictură a lui Tizian_Dragoste sacră și dragoste profană și de poemul eminescian, Venere și Madonă. Poetul creează o rimă care surprinde, între „Vroneț” și „tristeți” pentru portretul iubitei, asociind elemente contrare, asemenea unui mit. Frumusețea, ca și iubirea, generează armonie, dar și dizarmonie, poate închide în ea raiul și iadul. Poetul se adresează iubirii ca unei

ființe, folosind un vocativ la fel de expresiv ca și celelalte sintagme proprii:

*„La tine vin, Iubireo , cu flacăra păgână:
Cred că din toate iadul Ți-a cam scăpat din
mână !”*

În Psalmul iubirii nebune, poetul creează mai întâi o imagine feerică, idilică în care însăși „prăbușirea” este sinonimă cu „cântecul”:

„Nu-i prăbușirea cântec ?”

Iubirea trebuie prețuită la maximum, nicidecum desconsiderată:

*„Să nu aduci Iubirii nedreapta înjosire
C-ai ști pe unde iarna ți-a înflorit salcâmul”*

Un verb nou, „a flauta” pentru „a cânta la flaut”, alături de dativul etic din „ți-a înflorit” rezonază puternic imagistic:

*„Ce-ți pasă violetul că-ți flaută prin
ramuri...”*

Din nou apare o altă structură lingvistică și poetică, generatoare de amețitoare adâncimi: „inimile noastre îi galopează caii” Finalul sonetului, iubirea tragică, iubirea profundă intrată în propria-i neînținare, prin ardere, aduce un dialog straniu al poetului cu însăși moartea:

*„Râzând îmi sari în brațe:Ne caută, -i la
ușă !*

*Zi-i: Moarteo, mai așteaptă, până vom fi
cenușă !”*

Vocativul „Moarteo !” ca și vocativul „Iubireo !” aduce o semnificație aparte în registrul expresivității stilistice a poeziei părintelui Ichim, acesta plecând de la o formă populară pentru a ajunge la o structură superioară, în care cele două guvernatoare ale Vieții, Iubirea și Moartea se întrepătrund și lucrează în mod tainic.

La Arghezi, în Priveghere, poetul îi spune ceasului din urmă să plece:

*„Ți-am auzit aripa de scrum,
Cată-ți de drum”*

La părintele Ichim, nu Moartea este cea care are ultimul cuvânt, ci Iubirea:

*„Chiar iadul fără Iubire ar fi lipsit de straie,
De n-ai fi fost, de unde ar fi furat văpaie ?”*

(Psalm cu carlionți de aur)

Estetica, așa cum este ea cunoscută ca ramură a filosofiei, ce tratează problemele artei și ale frumosului, a reușit oare să dea un răspuns categoriei sau noțiunii de „sublim”?

Sonetele părintelui Dumitru Ichim îl oferă „cu asupra de măsură”.

Emilia Stroe, Alexandria, 10 iunie

